

YAŞLILIK VE KADIN SORUNLARINI TOPLUMSAL SERMAYE PERSPEKTİFİNDEN DÜŞÜNMEK

Metin ÖZKUL*
Işıl KALAYCI**
Arzu ASLAN***

ÖZET

Yaşlı kadınların sosyal sorunlarını tanımlamak, sosyal politikalar oluşturmak açısından önemlidir. Çalışmamızda, toplumsal sermaye perspektifinden, yaşlı kadınların sosyal ilişkilerinde ve kamusal alan içinde yaşadıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma, tanımlayıcı ve kesitsel türde planlanmıştır. Evren, Isparta il merkezinde yaşayan 65 yaş üzeri kadınlardır. Araştırmaya, işitsel ve sözel yeteneklere sahip ve soruları cevaplayabilecek durumda olan gönüllü ve evde yaşayan 65 yaş ve üzeri 100 yaşlı kadın dâhil edilmiştir. Örneklem, amaçlı örneklem ve kartopu tekniği ile seçilmiştir. Veriler, yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmış ve SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir. Veri analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır. Araştırmanın yapıldığı Isparta ilinde yaşayan yaşlı kadınlardan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu, yaşlı kadınların çeşitli sosyal sorunlarının ve kamusal beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı kadınların yaşadıkları toplumsal sorunlarına yönelik çalışmalar yapılması ve yaşlı kadınlar için sosyal politikaların oluşturulması gerekmektedir. Medyanın, yaşlılık olgusuna ve sosyal sorunlara önem vererek toplumsal farkındalığı artırması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Toplumsal Sermaye, Sosyal Problemler

THINKING OF AGING AND WOMEN PROBLEMS VIA SOCIAL FUND PERSPECTIVE

ABSTRACT

Defining social problems of old women is significant to create social policies .It is aimed in our study to determine the expectations and problems in social relationships and public areas via social fund perspective. The study is planned in descriptive and sectional type. The system is generated by 65 and

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 3200, Isparta, metinozkul@sdu.edu.tr

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 3200, Isparta, isilkalayci@sdu.edu.tr

*** Sabahat Akşiray Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi, 6666, İzmir, arzuaslan32@gmail.com

over women living in Isparta city center. 100 Women who have audial and verbal abilities living at homes, are able to answer questions, volunteer and at the age of 65 and over were included to the research. The sample was chosen by oriented sample and snowball technique. Data was collected by face to face interviews and was evaluated SPSS statistics program. In data analysis, frequency and percent were used. As a result of evaluating data which were gotten from women living in Isparta in which the research was done; it is noticed that old women have various social problems and public expectations. Studies for social problems of old women should be done and social policies should be made. Media should increase social awareness by taking cognizance of aging fact and social problems

Keywords : *Aging, Social Fund, Social Problems*

GİRİŞ

Cinsiyet farklılığı temelinde ortaya çıkan toplumsal oluşumlar, tüm tarih boyunca süregelmiştir. Gerçekte cinsiyet farklılıklarının önemli bir kısmı, iş bölümü ve dayanışmaya yöneliktir. Gerek iş bölümü ve dayanışmayla ilgili pratiklerde gerekse karşı cinsle ilgili oluşan bilişsel süreçlerde ilgili farkındalığın zayıf olduğunu kanıtlamak için fazla çabaya gerek yoktur. Böyle bir sonuç, bireyler arası toplumsal adalet ve güven duygusunu zedelemekte (örneğin kadınların mağduriyeti gibi) ve ‘toplumsal’ın çağrıştırdığı her ortamda, koşulda başka eşitsizliklerin ve haksızlıkların oluşmasına neden olmaktadır. En basitinden, cinsiyetler arasındaki ayrımcılık yalnızca aile sınırları içinde kalmaktan uzaklaşıp nesiller arası bir süreçte kurumsallaşarak eğitim, sağlık, ekonomi vb. ihtiyaçlarla ilişkili kamusal alanlarda yer alan ve tüm toplumsal kategorilerdeki ilişkileri, sorumlulukların yerine getirilmesini ve bireylerin toplumsal yarar üretme potansiyellerini tehdit etmeye dönüşmektedir. Böylece cinsiyet farklılıkları iş bölümü ve dayanışma amacından uzaklaşıp bir tarafın istismarına ve şiddet yoluyla üstünlük elde etmesine yol açarken diğer tarafın yoksunluk ve mağduriyetine neden olmaktadır. Çoğu kez üzerinde durulmayan daha önemli bir sonuç da yoksunluk ve mağduriyet yaşayan bireyin potansiyel kabiliyetlerini kendisinin yanı sıra toplumsal yarar lehine de kullanamaz hale gelmesidir. Zira ayrımcılık ve istismarı meşrulaştırmış bir zihniyet ile onun güdümünde şekillenen toplumsal pratikler kuşaklar arası bir boyutta alışılmışlık, kanıksama gibi kabulleri de beraberinde getirmektedir. Kuşkusuz bu tür bir bilişsel oluşum ve buna dayanarak yapılan toplumsal çevre yorumu, kuşaklar arası bir süreçte artık bireysel bir sorun olmaktan çıkıp toplumsal bir soruna dönüşmüş olacaktır. Bu türden genelleşmiş bir zihniyet, adeta kurumsallaşmış bir özelliğe bürünmüş olacak. Bireyler, girip çıktığı tüm toplumsal alanlarda aktörlerle ve oluşumlarla ilişkisini sürdürürken, bireylerin karşılaşacağı olası

koşullarda ya da fırsatlarda bireyler, başka türden ayrımcılıkları da onaylayacak ve gerektiğinde pratiklerine de yansıtacağı bir bakış açısı kazanmış olacaktır.

Günümüz koşullarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerinden yapılan ayrımcılık, istismar ve ihmal davranış örnekleri hemen her alanda görülmekle birlikte, cinsiyete dayalı iş bölümünde ve toplumsal kaynaklara erişimde 'daha önemli' bir sorun olarak görülmektedir. Cinsiyet farklılıkları ve eşitsizlikler, üzerinden yapılan disiplinler arası bilimsel araştırmalara ve yürütülen politikalara bakıldığında, görece kadınların aleyhine olan eşitsizlik daha fazla ilgi konusu olmaktadır. Kuşkusuz bu ilginin birçok haklı nedenleri bulunmaktadır. Her şeyden önce kadın, olağan koşulların hüküm sürdüğü her çağda olduğu gibi bir toplumun yarısını oluşturmaktadır. İnsani durumları ya da duygusal nedenleri bir an için görmezlikten gelerek konuya yaklaşırsak cinsiyet ayrımcılığının bir sorun olarak dikkat çekmesinin objektif nedenlerini ve çözüm yollarını ararken bu genelgeçer gerçekliği dikkatten uzak tutmamak gerekeceği açıktır. Zira toplumun yarısı için konulacak bir engel, onun hem bireysel hem de toplumsal yarar potansiyeline konulmuş olacaktır.

Cinsiyet ayrımcılığı hemen her yaş kategorisinde görülmekle birlikte bu çalışmanın ilgi alanı, aşağıda nedenlerini ortaya koymaya çalıştığımız, 'yaşlı' kategorisinde olacaktır.

Determinist bir ilişki olarak yorumlamak pek mümkün olmamakla birlikte, modern yaşam biçiminin en önemli sonuçlarından biri de nüfusun yaşlanmasıdır. Yaşlı nüfusun görece her geçen gün biraz daha artması, bir yandan bu oluşumun toplumsal bir probleme dönüşmesi anlamına gelmekte diğer yandan da onun, toplumsal ihtiyaçlar açısından daha yararlı kılınması gereğini ortaya koymaktadır. Problem, faal çalışan nüfus azalırken bağımlı nüfus oranının yükselmesi, sağlık ve bakım maliyetlerinde artış vb. sonuçlarla ilgilidir. Bu tür sorunların kamu-birey ilişkisi kadar gündelik-toplumsal ilişkileri de etkilemesi kaçınılmazdır. Bir taraftan çalışan bireylerin sınırlı gelirlerini doğrudan ya da dolaylı olarak daha fazla kişiyle paylaşmaları, onların yaşam standartlarını düşürecek, diğer yandan toplumsal refahın ve ekonomik büyümenin gerektirdiği görece daha önemli girişimlere ayrılacak olan kaynakları azaltacaktır.

Endüstri devrimi sonrası toplumlarda üretim, ekonomik büyüme, toplumsal refah, demokratik yönetim mekanizmaları gibi kavramlar toplumsal sürekliliğin hem koşulu hem de amacı haline gelmiştir. Endüstri devrimine giden süreçte olduğu gibi günümüzde de maddi sermaye koşulları, ülkelerin en önemli ekonomik büyüme koşullarından biri olmaya devam etmektedir. İlk endüstrileşen ülkeler başta sömürge ülkelerinden olmak üzere iş gücü ve maddi sermaye ihtiyaçlarını merkantilist politikalarla temin etmeyi başarmıştır. Gerçekte bugün de değişen çok fazla bir şey yoktur. Bu durum

üretim imkânları açısından yetersiz ülkelerin ve tüketim açısından rahat ülkelerin halklarından geri kalmama eğilimindedir. Gelişmekte olan ülkeler için koşullar, her zamankinden daha kötü bir duruma gelmiştir. Bir yandan yönetim erkini temsil eden aktörler gerek buldukları konuları sağlamlaştırmanın yolu olarak gerekse toplumun acil ihtiyaçlarından kaynaklanan baskıyı hafifletmek için; eksik olan sermaye birikimini dışarıdan borçlanma yoluyla karşılamaya gayret ederken diğer yandan bu ülkelerdeki işletmeler, üretimlerini sürdürmek için gerekli sermaye ve kredi imkânlarını da yine bu yolla karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Böyle bir politika, toplumun gelecek kuşaklarını da borçlu kılarak az gelişmişliğin kısır bir döngüsü yaratılmış olmaktadır. Bu durumda ‘çıkış noktası nedir?’ sorusu kuşkusuz cevaplandırılması gereken en önemli soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın bağlamı açısından bu sorunun cevabını toplumsal sermaye koşullarının yaratılmasında görmek gerektiğine inanıyoruz.

Bilindiği gibi, ekonomik üretim sürecinin başlatılmasında, üretim faktörlerini oluşturan toprak, sermaye, girişim ve emek unsurlarının bir araya gelmesi gerekmektedir. Her bir faktörün önemi, toplumların imkânları ya da bunları elde etme kolaylığı çerçevesinde görece değişebilmektedir. Örneğin sermaye birikimi yüksek olan ülkeler diğer unsurlara, bu imkânlarla daha kolay ulaşabilmektedir. Üstelik küresel düzenin hukuk normları bu ülkeler tarafından belirlenebilmekte, ekonomik girişimlerini dünyanın her yanında tesis edilebilmekte, gerektiğinde kendisinde olmayan girişimci ve işgücü, başka ülkelerden transfer edilebilmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler ise hemen hemen bütün bu faktörler açısından yetersiz ve edilgen durumdadır: Sermaye birikimini sağlamış bir girişimci sınıfı yeterli düzeyde yoktur. Var olanlar küresel koşullarla rekabet edememektedir. Nitelikli iş gücü açısından da geçerli olan, potansiyel kabiliyetlerini gerçekleştirme imkânlarını, kendi ülke koşullarında bulamadıklarından dolayı ya göç etmeyi ya da makûs bir talih olarak kabullenmeyi tercih etmek zorunda kalmaktadırlar.

Toplumsal sermaye kavramı bu koşullarda yararlanılabilecek bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Field, kavramın içerdiği tezi şöyle belirtir: *“İlişkiler önemlidir. İnsanlar birbirleriyle ilişki kurarak ve bunun zaman içinde devam etmesini sağlayarak, kendi başlarına başaramayacakları ya da sadece büyük zorluklarla başarabilecekleri şeyleri gerçekleştirebilmek için birlikte çalışabilirler. İnsanlar bir dizi iletişim ağıyla birbirlerine bağlanmaktadır ve ortak değerleri bu iletişim ağlarının diğer üyeleriyle paylaşma eğilimindedirler, bu iletişim ağları bir kaynak oluşturmaları nedeniyle, bir nevi sermaye oluşumu gibi görülebilir”* (2006: 1). Toplumsal sermaye uzunca bir süredir hem ekonomi literatüründe hem de sosyoloji literatüründe tartışılan bir kavramdır. Liberalizmin birey özgürlüğü ile ilgili oluşturduğu yaygın ideoloji ve kapitalizmin bu ideolojiye verdiği destek

modern toplumda fütursuz bir birey tipinin oluşmasına yol açmıştır. Kapitalizmle birlikte ortaya çıkan kentleşme, küçülen aile ve zayıflayan toplumsal bağlar birçok ilişkide bireysel çıkarı en önemli amaç haline getirmiştir. Ancak böyle bir davranış toplumsal değerlerle bağdaşmayan, toplumsal ilişkileri çatışmalı hale getiren davranışları da beraberinde getirmiştir. Coleman; eğitim başarısı ve sapkın gençlik davranışlarına yönelik yaptığı çalışmalarda, başarılı ve toplumun onayladığı davranış tipini üreten çocukların, ilişkilerini kendi içinde ve çevresindekilerle olumlu düzeyde tutabilen ailelere ait olduğunu tespit etmiştir. Başka bir deyişle Coleman, cemaatvari yaşam tarzının işlevsel olduğu, ortak değerlerin toplumsal ilişkilerde referans alındığı gruplarda toplumsal sermayenin kuvvetli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bourdieu genel olarak sermaye kavramını, Marx gibi sınıf farklılıklarının ve toplumsal hiyerarşinin ölçütü olarak alır. Ancak sermayenin sadece maddi şeylerin mülkiyetine sahip olma anlamına gelmediğini kültürel, sosyal ve sembolik sermaye sahipliğinin de toplumsal hiyerarşinin oluşmasında etkili olduğunu düşünür. Putnam ise bireylerin diğer bireylerle ilişki kurmakta kullandığı iletişim ağları, normlar ve güven duygusunu temel alarak, bu anlamdaki toplumsal sermaye sahipliğinin bireyler için toplumsal yaşam imkânlarına ulaşmanın en önemli yolu olduğunu düşünmektedir (Field, 2006: 21, 30-35, 45). Bourdieu, Coleman, Putnam gibi sosyologların yanında birçok ekonomist de sosyal sermayenin ekonomik değerini tartışmışlardır. Tartışmaların çoğu, üretim faktörlerinden biri olarak kabul edilen ‘beşeri sermaye’ ile karşılaştırılması üzerinden şekillenmiştir. Beşeri sermaye iş gücüne katılan bireylerin ekonomik üretkenlik kapasitesini belirleyen niteliklerine gönderme yapar. Beşeri sermaye, bireylerin bilgisine ve becerisine dayalı olarak oluşturduğu ekonomik değer ya da gelir üretebilme kapasitesidir (Saxton, 2000: 30). Bu anlamda bireyin satın alma gücü, eğitim düzeyi ve dolayısıyla bilgi ve deneyim birikimi, sağlık durumu üretkenlik kapasitesini belirleyen hususlar olarak düşünülür.

Bir sosyolog olarak Coleman beşeri sermayenin sosyal sermaye ile kastedilen zemin içinde şekillendiğini belirtir. Zira sosyal sermaye bir grubun üyeleri arasındaki iletişim ağlarından, üyelerin toplumsal pratiklerine referans gösterdikleri normlardan ve karşılıklılık ilkesinin tekrar tekrar sınanmasıyla oluşan güven ortamından oluştuğunu belirtmektedir. Dolayısıyla sosyal sermaye, beşeri sermayeye göre nispeten daha soyut ve genel şartların oluşturduğu, bireylerin, içinde eylemlerini ürettiği bir zemini nitelendiren bir kavram olmaktadır (Özkul&Akça, 2014: 278). Ekonomistler açısından ise “sosyal sermaye, kişi ve kurumlar arası güvene dayalı ilişkilerin, ekonomik etkinliğe ve üretime yansımaları şeklinde kabul edilmektedir” (Karagül&Masca, 2005: 38-39).

Günümüz modern toplumlarında yaşamla ilgili hemen her etkinlik bireylerin potansiyel kabiliyetleri üzerinden örgütlenmektedir. Birey

potansiyeline dayalı toplumsal örgütlenmenin başat olduğu bir toplumsal sistemde, nüfusun bir kısmının az veya çok atıl bırakılması beşeri sermayenin israf edilmesi, toplumsal sermayenin de nitelik kazanamaması anlamına gelir. Üstelik ekonomik sermaye birikimi açısından önemli eksiklikleri bulunan ve gelişmekte olan ülkelerde, toplumsal sermayenin önemi çok daha fazla artmaktadır ve alternatifi de bulunmamaktadır. Böyle bir sonuç; toplumun, hem uluslararası toplum düzeyinde sürdürülen küresel rekabette zayıf kalmasına hem de toplum üyelerinin yaşam standartlarının düşük kalmasına neden olur. Bu düşünce, eldeki çalışmanın amacı olarak dikkate alınmıştır. Çalışmanın bulguları, oluşturulması hedeflenen birey nitelikleriyle oluşacak toplumsal sermaye zenginliği üzerinde yükselecek bir toplumsal sistemin önündeki engellere yönelik ipuçlarını da belirleme çabası taşımaktadır.

Genel olarak tüm ülkelerde ve görece farklı frekanslarda olmakla birlikte, cinsiyetler arası eşitsizliğin, ayrımcılığın ve istismarın kadınlar aleyhine olduğu kabul edilir. Ülkemizde de kadına yönelik sorunlar TÜİK verileri dikkate alındığında; eğitim, istihdam, gelir düzeyi gibi alanlarda öne çıkmaktadır. Örneğin okuryazar olmayan kadın oranı (%6,2) erkeklere oranla (%1,2) oldukça yüksektir. Kadınların iş gücüne katılma oranı 2004 yılında %23,3, 2009 yılında %26, 2015 yılında %31,5 ve 2016 yılında %32,7'dir (ASP¹, 2017; TÜİK, 2017). İstihdama katılan kadınların %31,4'ü tarım sektöründe, %16,1'i sanayi sektöründe, %52,5'i ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Kadınların istihdam edilmesi konusunda hukuksal açıdan cinsiyete dayalı ayrımcılık söz konusu olmamasına rağmen sosyal ve kültürel yapı içerisinde belirli işler ve meslekler kadınlara uygun görülmemektedir. Bu durumda kadınlara görev dağılımında adil davranılmaması, öncelikli grup olarak işten çıkarılması, kayıt dışı sektörde düşük ücret verilmesi gibi çeşitli ayrımcılık örnekleriyle karşılaşabilmektedir. Bu nedenle kadınlar öncelikli olarak geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu işler süreli ve geçici çalışmayı, sosyal güvencesizliği ve yoksulluğu beraberinde getirmektedir (ASP¹, 2017).

Gerçekte kadın sorunlarını toplumsal yaşamın her alanında inisiyatif eşitsizliği olarak değerlendirmek gerekmektedir. Toplumsal örgütlenme içinde kadın bir birey olarak yaşamın hemen her alanında 'ast' konumundadır. Toplumsal ilişkilerde çoğu kez edilgendir. Birçok konuda sorumluluğu vardır ancak yetkisi yoktur. Toplumsal bir aktördür ancak rolünün sınırlarını ve seçeneklerini kendisi belirlemez. Kadının bu konumunu tüm yaşam sürecinde olduğu gibi yaşlılık sürecinde de gözlemlememek mümkün değildir. Değişen bir şey varsa da bu ilişkilerde görülen nitelik değişmesinden çok niceliksel değişme olarak kalmaktadır.

Modern yaşamın koşulları, genç nüfusta düşüşe yol açarken yaşlı

---

¹ Aileler ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

kategorisindeki nüfus artışını da hızlandırmaktadır. Erkeklerle göre ortalama yaşam beklentisinin kadınlarda daha yüksek olması, yaşlı kadın nüfusunun görece yüksek olmasını beraberinde getirmektedir. Beşeri ve sosyal sermaye özellikleri açısından görece daha yoksun kalmış kadınlar için bu durum, yaşlılık günlerinin, potansiyel olarak daha sorunlu geçeceğinin bir işareti olarak kabul edilebilir. Çocukların ayrı şehirlerde ya da mekânlarda yaşaması, kurumsal desteğin yetersizliği, eşin ölümüyle oluşan yalnızlıkla birlikte kadınların daha çok mağduriyeti söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla yaşlı nüfusun artışıyla oluşan demografik değişim sonucunda yaşlı kadın sayısı artmış ve zaten dezavantajlı konumda bulunan kadının yaşlandıkça toplumsal, ekonomik ve politik sorunları da artmıştır. Bu sorunların çözümü ve gerekli politikaların oluşturulması için özellikle yaşlı kadınların sosyal sorunlarının ve beklentilerinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, çalışmamızda yaşlı kadınların, toplumsal sermaye perspektifinden, sosyal ilişkilerinde ve kamusal alan içinde yaşadıkları sorun ve beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel türde planlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Isparta il merkezinde yaşayan 65 yaş üzeri kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmaya, işitsel ve sözel yeteneklere sahip ve soruları cevaplayabilecek durumda olan, gönüllü ve evde yaşayan 65 yaş ve üzeri 100 yaşlı kadın dâhil edilmiştir. Örneklem amaçlı örneklem ve kartopu tekniği ile seçilmiştir.² Katılımcılara hastane gibi mekânlarda ulaşılmıştır. Veriler yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak soru formu oluşturulmuştur. Soru formu, iki bölümden oluşmaktadır. Soru formunun ilk bölümü, yaşlı kadınların demografik özelliklerini içermektedir. İkinci bölümü ise kadınların sosyal ilişkilerini, sorunlarını ve beklentilerini saptamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Elde edilen veriler, SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir. Veri analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır.

BULGULAR

Demografik Özellikler

- Yaşlı kadınların büyük çoğunluğu 65-74 yaş aralığındadır (%64)

---

²Isparta ili merkez ilçe ve mücavir köyler üzerinden tabakalandırılmış örnekleme yolu ile seçilmiş örneklem üzerinden daha önce yaşlılıkla ilgili bir çalışma yaptığımız için bu çalışmada böyle bir tekniğin yeterli olacağını düşündük. bkz., Kalaycı, I, Yaşlılık Statüsü, Rollerini Açısından Yaşlıların Toplumsal Beklentileri Ve Sorunları (Isparta Örneği), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta, 2015.

- %62'si Isparta ilinin köylerinde doğmuştur.
- %62'si evli ve %38'i duldur.
- Kadınların %37'si okur yazar değildir ve %46'sı ilkokul mezunudur.
- Yaşlıların yaklaşık yarısının ücretsiz aile işçiliği dışında herhangi bir mesleği bulunmamaktadır (%76).
- Katılımcıların %17'si yalnız, %55'i eşiyile ve %28'i çocuklarından en az biriyle aynı hane içerisinde yaşamaktadır.
- Kadınların %65'i mülkiyeti kendilerine ait olan konutta yaşamaktadır.
- Kadınların %21'nin kendilerine ait gayrimenkulü bulunmaktadır.
- Kadınların gelir düzeyi 1001-1500TL arasında yoğunluk göstermektedir (%37). Bu aralığın altında geliri olanlar %35, üstünde geliri olanlar ise %28'ini oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo1. Demografik Özellikler

		Sayı	Yüzde (%)
Doğum Yeri	İl	9	9,0
	İlçe	29	29,0
	Köy	62	62,0
Yaş Grubu	65-74	64	64,0
	75-84	32	32,0
	85+	4	4,0
Medeni Durum	Evli	62	62,0
	Dul	38	38,0
Mesleki Özellikleri	Çiftçilik	13	13,0
	Hayvancılık	4	4,0
	Dokumacılık	2	2,0
	Ev hanımı	76	76,0
	Memur	1	1,0
	Terzi	4	4,0
Konut Durumu	Kiracı	8	8,0
	Kendi evi	65	65,0
	Diğer	27	27,0
Gelir Durumu	500-700	12	12,0
	701-900	6	6,0
	901-1000	17	17,0
	1001-1500	37	37,0
	1500-2000	9	9,0
	2000 +	19	19,0

Sosyal İlişkileri

- Evli olan kadınların (%62), %17,7'si eşinin ilgisini yetersiz bulmaktadır.
- %30,6'sı eşiyile arasında anlaşamadıkları konuların bulunduğunu belirtmektedir
- Katılımcıların %99'nun en az bir çocuğu bulunmaktadır ve %92,9'u çocuklarından en az biriyle görüşmektedir.
- %30,3'ü çocuklarıyla anlaşamadıkları konuların olduğunu belirtmiştir.
- Kadınlar çocuklarından kendilerine saygılı ve sevgi dolu davranılmasını (%56,5), ilgi göstermesini (%18,2) ve sözünü dinlemesini (%16,2) istemektedir.
- %26'sı çocuklarından maddi yardım aldığını ifade etmiştir.
- Katılımcılar, torunlarıyla iyi geçinmesini, onların büyük çoğunluğunun yaşının küçük olması ile ilişkilendirmiştir.
- Kadınlar torunlarının kendilerine karşı saygılı (%65,2), sevgi dolu (%21,3) ve ilgili (%13,5) davranılmasını istemektedir.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu komşu/akrabalarıyla anlaşamadıkları konuların olmadığını ifade etmiştir (%78). Bu durumun nedenini komşuları/akrabalarıyla görüşme sıklığının az olmasıyla ilişkilendirmişlerdir.
- Katılımcılar komşu/akrabaların kendilerine saygılı davranmalarını (%34), yardımsever (%17) ve ilgili (%16) olmalarını, sık ziyarete gelmelerini (%16) istemektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Yaşlı Kadınların Sosyal İlişkileri

Yaşlı Kadınların Eşiyile İlişkileri			
		Sayı	Yüzde (%)
Eşin İlgi Gösterme Durumu	Evet	51	82,3
	Hayır	10	17,7
	Toplam	62	100
Eş İle Anlaşılmayan Konu Varlığı	Evet	19	30,6
	Hayır	43	69,4
	Toplam	62	100
Yaşlı Kadınların Çocuklarıyla İlişkileri			
Çocuklarla Görüşme Durumu	Hepsiyle Görüşüyor	92	92,9
	Bazılarıyla Görüşüyor	7	7,1
	Toplam	99	100
Çocuklarından İstedikleri Davranış Biçimleri	Saygılı ve sevgi dolu olmaları	56	56,5
	İlgili olmaları	18	18,2
	Söz dinlemeleri	16	16,2
	Bakıma muhtaçlık durumunda bakılmaları	9	9,1

	Toplam	99	100
Çocukların Maddi Yardım Yapma Durumları	Evet	26	26,0
	Hayır	74	74,0
	Toplam	99	99,0
Çocuklarla Anlaşılamayan Konu Varlığı	Evet	30	30,3
	Hayır	69	69,7
	Total	99	100
Yaşlı Kadınların Torunlarıyla İlişkileri			
Torunlarıyla Anlaşılamayan Konu Varlığı	Evet	7	7,9
	Hayır	82	92,1
	Toplam	89	100
Torunlarından İstedikleri Davranış Biçimleri	Saygılı olmaları	58	65,2
	Sevgi dolu olmaları	19	21,3
	İlgili olmaları	12	13,5
	Toplam	89	100
Yaşlı Kadınların Komşuları/Akrabalarıyla İlişkileri			
Komşuları/Akrabalarıyla Anlaşılamayan Konu Varlığı	Evet	22	22,0
	Hayır	78	78,0
	Toplam	100	100,0
Komşuları/Akrabalarından İstedikleri Davranış Biçimleri	Saygılı olmaları	34	34,0
	Yardımsaver olmaları	17	17,0
	İlgili olmaları	16	16,0
	Ziyarete gelmeleri	16	16,0
	Güler yüzlü davranmaları	14	14,0
	Hoşgörülü olmaları	3	3,0
	Toplam	100	100,0

Üretkenlikleri ve Rol Performansları

- Yaşlı kadınların boş zaman etkinlikleri değerlendirildiğinde; %36'sının hobisi bulunmaktadır.
- Hobilerin arasında televizyon izlemek (%47), ibadet etmek (%31) ve komşu ziyaretleri (%20) bulunmaktadır.
- Yaşlı kadınlar, aile içerisinde uyumu ve huzuru sağlamak (%43), torunlara bakmak (%40) ve otoriteyi sağlamak (%5) ve evin işlerini yapmak (%5) gibi sorumlulukları olduğunu düşünmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Yaşlı Kadınların Rollerini

		Yaşlı Kadının Görevleri					Toplam	
		Evin geçimini sağlamak veya katkı yapmak	Torunlara bakmak, eğitmek	Aile için uyum ve huzuru sağlamak	Aile içi otorite ve disiplini sağlamak	Aile içi güvenliği sağlamak		Ev işlerini yapmak
65-74	Sayı	3	25	27	3	2	4	64
	Satır	4,7	39,1	42,2	4,7	3,1	6,2	100
	Sütun	60,0	62,5	62,7	60,0	100,0	80,0	64,0
75-84	Sayı	2	13	14	2	0	1	32
	Satır	6,3	40,6	43,8	6,2	0	3,1	100
	Sütun	40,0	32,5	32,6	40,0	0,0	20,0	32,0
85+	Sayı	0	2	2	0	0	0	4
	Satır	0	50	50	0	0	0	100
	Sütun	0,0	5,0	4,7	0,0	0,0	0,0	4,0
Toplam	Sayı	5	40	43	5	2	5	100
	Satır	5	40	43	5	2	5	100
	Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Yaşlı Kadınların Sağlık Sorunları

- Kadın yaşlıların %60'nın en az bir kronik hastalığı ve %7'sinin en az bir engeli bulunmaktadır.
- Kadınların %22'si kendini bakıma muhtaç,
- %27'si ise fiziksel olarak yetersiz olarak nitelendirmektedir.

Yaşlı Kadınların Sosyal Sorunları

Yaşlıların yaşadığı sorunları arasında en dikkat çekenleri;

- Eğitim düzeyinin düşük olması,
  - Dul kalma,
  - Yoksulluk,
  - Yaşamlarında en az bir kez şiddet görmelerinde ki oran artışıdır.
- Ayrıca kadınların yaşları ilerledikçe ortaya çıkan sorunları arasında;
- Hastalıkların artması (%77) önemli bir yer tutmaktadır.
  - Oranları az olmakla birlikte, yalnızlık duygusunun artması (%10),
  - Bakıma muhtaçlık (%11,0) diğer dikkat çeken konulardır.

Yaşlı Kadınların Kamusal Beklentileri

Kadınların yaşadıkları sosyal sorunlara yönelik olarak kamu yetkililerinden beklentilerine dair verdikleri cevaplar üç noktada toplanmaktadır. Bunlar;

- Şimdiki maaşlarının yetersiz olması nedeniyle maaşların artırılması (%30),

- Sağlık hizmetlerine ulaşmada kolaylık sağlanması (%28),
- Huzur ve düzenin korunması (%10) gibi kamusal alandan beklentileri bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Yaşlı Kadınların Kamusal Beklentileri

	Sayı	Yüzde (%)
Yaşlı maaşlarının arttırılması	30	30,0
Hastane hizmetleri	28	28,0
Hiçbir beklentim yok	21	21,0
Huzurlu bir ortam	12	12,0
Sağlık güvencesi	8	8,0
Terörün ortadan kaldırılması	1	1,0
Toplam	100	100,0

TARTIŞMA

Çalışmamızda, örneklem grubuyla ilgili demografik bulgular, grubun sahip olduğu beşeri ve toplumsal sermaye potansiyelleri hakkında bir ön fikir verdiği söylenebilir. Bulgulardan da anlaşılabilceği gibi katılımcıların önemli bir çoğunluğu kırsal alanda doğmuştur ve bu da yaşlı kadınların, kırsal yaşamın gereklilikleri ve toplumsal koşulları açısından toplumsallaşma sürecini yaşadıklarını göstermektedir. Bu grubun toplumsal sermayelerinin ise doğum yerleri dolayısıyla kırdaki akrabaları, çocukları ve komşuluk ilişkileriyle sınırlı olduğunu öngörmek çok da yanıltıcı olmasa gerektir.

Yaşlıların toplumsal bütünleşmesinde sosyal ilişkiler önemli bir yer tutmaktadır (Roberto, Allen&Blieszener, 2008: 68). Yaşlılar, en sık aile üyeleriyle ve akraba/komşularıyla sosyal ilişkiler geliştirmektedir. Yaşlıların sosyal ilişkilerinin yaşam memnuniyeti üzerinde etkisi bulunmaktadır (Softa, 2015: 18-19). Yaşlı bireyler öncelikli olarak ailelerini (%66,8) ve çocuklarını (%16,5) mutluluk kaynağı olarak görmektedir (TÜİK, 2016a). Buna karşın yaşlı kadınlar eşleriyle ve çocuklarıyla ilişkilerinde bazı sorunlar da yaşamaktadır. Çalışmamızda kadınların bir kısmı, öncelikli olarak eşleriyle anlaşamadıkları konuların bulunduğunu ve eşlerinin kendilerine ilgisiz olduklarını belirtmişlerdir. Literatürde, yaşlıların, eşleriyle olan ilişkilerinin bozulma nedenleri arasında ilgisizlik, sevgi ve saygının azalması, birbiriyle konuşmamak, ekonomik yetersizlik, sağlık sorunları, çocuklarına ilişkin konular, sigara, alkol gibi alışkanlıklar bulunmaktadır (Baran Görgün, 2005: 273; Aközer vd.,2011: 117). Bu bulgumuz literatürdeki sonuçlara paraleldir. Diğer yandan kadınların büyük kısmı çocuklarıyla anlaşamadıkları konuların olmadığını ve iyi geçindiklerini ifade etmişlerdir. Literatürde, yaşlıların çoğunluğunun çocuklarıyla iyi geçindiği (%75) bildirilmekte (ASPB, 2011: 368; Aközer vd., 2011: 114) ve bu durum araştırma sonucumuzu

desteklemektedir. Yetişkin çocuklar yaşlı kadınların hayatında büyük bir yer tutmaktadır (Roberto vd., 2008: 68) ve yaşlılar için çocuklarıyla görüşme düzeyi önem arz etmektedir. Yaşlıların çocuklarıyla olan görüşmelerinin az olması ise yaşlıyı yalnızlığa itmektir (Softa vd., 2016: 19). Şahin'in ve Emiroğlu'nun çalışmasında (2014: 61), yaşlıların %25'inin çocuklarıyla sık görüştüğünü, %33,1'inin seyrek görüştüğünü ve %14,7'sinin ise hiç görüşmediğini belirttikleri saptanmıştır. Çalışmamızda yaşlı kadınların büyük çoğunluğu çocuklarından en az biriyle görüşmektedir.

Yaşlılar, aile değerlerinin, inançlarının, kültürel normlarının geçişini sağlamakta, aile kültürünü sürdürmekte ve ailenin geçmişi ile günümüz arasında köprü görevinde bulunmaktadır (McAdoo&McWright, 1995: 28). Ailede oluşan kriz (boşanma, maddi sorunlar vb.) anında yaşlılar, torunlarına duygusal ve finansal destek sağlamakta ve ortaya çıkan sosyal gerilimleri çözmeye yardım etmektedir (Baran Görgün, 2005: 277). Bu nedenle yaşlılarla torunları arasında özel bir bağ geliştirmekte ve kendilerini torununun hem ebeveyni hem de büyük ebeveyni olarak görmektedirler (Baran Görgün, 2005: 277; Roberto vd., 2008: 78-80). Yaşlılarla torunları arasındaki sosyal ilişkileri; yaşlıların fiziksel ve mental sağlığı, torunun yaşı ve kişiliği, coğrafi mesafe gibi koşullar etkilemektedir. Örneğin torunların yaşı büyüdükçe, torunlarla büyük ebeveynler arasındaki etkileşim ve yakınlık azalmaktadır (Roberto vd., 2008: 79). Çalışmamızda da literatüre benzer şekilde, yaşlı kadınların çoğunluğu torunlarının yaşlarının küçük olmasından dolayı anlaşamadıkları konuların olmadığını belirtmiştir.

Çalışmamızda, yaşlı kadınların akrabalarıyla ve komşularıyla ilişkileri de değerlendirilmiştir. Yaşlı bireylerin en önemli sosyal destek kaynaklarından biri komşu ve akraba olmasına rağmen, zaman içinde komşularıyla olan sosyal ilişkilerinde zayıflama, aile üyeleriyle ilişkilerinde ise güçlenme görülebilmektedir (ASBP, 2011: 83). Çalışmamızda, literatüre benzer şekilde kadınların büyük çoğunluğu komşularıyla ve akrabalarıyla görüşme sıklığının az olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu komşularıyla anlaşamadıkları konuların olmadığını ifade etmiştir (%78).

Çalışmamızda yaşlı kadınların dul kalma, eğitimsizlik, yoksulluk, yalnızlık, hastalık, şiddet, engellilik ve bakıma muhtaçlık gibi çeşitli sosyal sorunlar yaşadığı saptanmıştır.

Yaşlı kadınlar arasında dul kalma oranı erkeklere kıyasla yüksektir. TÜİK verilerine göre, eşi ölmüş yaşlı erkeklerin oranı %12,9 iken yaşlı kadınların oranı %50,5'dir (TÜİK, 2016a). Ülkemizde, cinsiyetler arasında ortaya çıkan bu oran farklılığının nedenleri arasında doğumda beklenen yaşam süresinin kadınlarda yüksek olması bulunmaktadır. Genel olarak 65 yaşındaki kadınlar, erkeklerden ortalama 5,4 yıl daha fazla yaşamaktadır (TÜİK, 2016b).

Yaşlı kadınlar arasında dul kalma, çeşitli sosyal sorunlara neden olmaktadır (Buz, 2015: 272; Arun&Arun K, 2011: 1519) ve kadınlar yaşlılık dönemi sorunlarıyla tek başına uğraşmak zorunda kalmaktadır (Buz, 2015: 272). Bu durumun sonucu olarak yalnızlaşan, yoksullaşan, sosyal, kültürel ve hukuki açıdan başka bir bireye veya kuruma bağımlı bir kuşak ortaya çıkmaktadır (Arun, 2008: 324). Bulgularımızda, yaşlı kadınların %46,5'i duldur.

Yaşlı kadınların yaşadığı önemli sosyal sorunlardan biri de yoksulluktur. Kadınların erkeklere göre, ücretli ve sosyal güvenceli işte çalışma oranlarının düşük olması, iş bölümüne ait kaynakların eşit dağıtılmaması ve istihdama katılımının az olması gibi nedenler yüzünden yoksulluk koşullarında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaları sıkça rastlanılan bir durumdur. Özellikle eşin kaybıyla birlikte sosyal güvencesi ve ücretli işi olmayan yaşlı kadınlar, yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır (Karadeniz&Öztepe, 2013: 79). Karadeniz'in ve Öztepe'nin (2013: 86) çalışmasında, yoksul yaşlıların %58,9'unu kadınların oluşturduğu saptanmıştır. Çalışmamızda ise yaşlı kadınların %76'sinin aile işçiliği dışında bir mesleği bulunmamakta ve iş gücü piyasasında yer almamaktadır. TÜİK verilerine göre yaşlı kadın nüfusun iş gücüne katılma oranı %5,4'tür (TÜİK, 2016a). Yaşlı kadınların büyük çoğunluğunun aylık gelir düzeyi 2000TL'nin altındadır. En önemli sermayelerinin de konut sahipliği ve gelir düzeyleri olmasıdır. Buna karşın ekonomik sermaye eksikliği hisseden önemli sayıda bir yaşlı kesim vardır ki bunların %26'sı çocuklarından maddi yardım almaktadır. Çalışma verilerimize göre, yaşlı kadınların çoğunluğunun yoksulluk yaşadığı ve literatüre uyumlu olduğu görülmektedir (Altay, Çavuşoğlu&Çal, 2016: 183; Başbüyük, Çınar, Ay& Sönmez, 2016: 52; Aközer, Nuhurat& Say, 2011: 111).

Yaşlı kadınların yaşadığı diğer bir sorunun ise, eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Literatürde, 65 yaş üstü kadınların büyük çoğunluğunun eğitimsiz, okur yazar olmadığı ve/veya ilkokul terk olduğu görülmektedir (Buz, 2015: 276; Koç, Eryurt, Adalı&Seçkiner, 2010:15; TÜİK, 2016b). Çalışmamızda literatüre benzer şekilde yaşlı kadınların eğitim düzeyinin en alt kademe olup yalnızca %7'sinin bir meslek sahibi olduğu, diğerleri evlilik sonrası yaşamlarını ev hanımı olarak ve kendi işlerinde tarım işçisi ve hayvan besiciliği yaparak sürdürmüşlerdir. Yaşlı kadınların eğitim düzeyinin düşük olması onların gündelik ve güvencesiz işlerde çalışmasına ve bu da yoksul olmalarına neden olmaktadır (Karadeniz&Öztepe, 2013: 92).

Çalışmamızda yaşlı kadınların %65'i mülkiyeti kendilerine ait olan konutta yaşamaktadır. Bu bulgu, literatürle uyumludur (Altay vd., 2016: 183; Ayrancı, Köşgeroğlu, Yenilmez&Aksoy, 2005: 115). Bulgularımızda, kadınların %79,2'si çocuklarından en az biriyle aynı hane içerisinde yaşamaktadır. Yapılan çalışmalarda, yaşlıların aile üyeleriyle beraber yaşamayı tercih ettiklerini belirtmektedir (Aközer vd., 2011: 118;

Arpacı&Şahin, 2015: 236). Yaşlı kadınların çocuklarından en az biriyle aynı haneyi paylaşmaları anneanne-babaanne rollerini üstlenme arzusu ile de açıklanabilir (Kıpçak&Dedeli,2016: 2689). Ancak bulgularımızdan da anlaşılacağı üzere yalnız kalma korkusu, çocuklarına yönelik duygusal bağımlılık ve şimdi olmasa bile gelecekte yaşayacağı bakıma muhtaç olmayla ilgili beklentileri de böyle bir paylaşımı zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde, yaşlıların %17,6'sı yalnız yaşarken, bunların yani yalnız yaşayan yaşlı nüfusun %77'sini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2016c). Elbetteki bu oran erkek yaşlıların yalnız yaşamaktan hoşlanmadıklarından değil, eşlerinden önce yaşamlarının sona ermesinden kaynaklanmaktadır. Bulgularımızda yaşlı kadınların %17'si yalnız yaşamaktadır.

Yaşlılar, sık hastalanmakta, daha fazla akut/kronik hastalık vb. sorunları yaşayabilmektedir (Baltes, 2007: 102). Bu; kronik hastalık; sürekli ve yavaş ilerleyen, tam iyileştirilemeyen, çoğu kez sakat bırakan, ekonomik, kişisel ve genetik etkenlerin rol oynadığı ve çoğunlukla enfeksiyon olmayan hastalıklardır. Ülkemizde yaşlı bireylerin %70-90'ında en az bir kronik hastalık görülmektedir (Ünsal, Demir&Çoban, 2011: 5). Çalışmamızda, yaşlı kadınların %60'ının en az bir kronik hastalığı bulunmaktadır. Yaşlılıkta kronik hastalıkların görülme sıklığının artması, yaşlıların bakıma muhtaç olmasına neden olabilmektedir (Softa vd., 2015: 19; Kaya, Özbek, Tekin, Ergin&Yaman, 2010: 114). Çalışmamızda, yaşlı kadınların %22'si kendini bakıma muhtaç, %27'si ise kendini yetersiz olarak nitelendirmektedir.

Engellilik; fonksiyon kaybı ve sınırlılık durumu ile hareketlerdeki kısıtlanma durumu olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2011). Isparta'da yapılan bir araştırmada, yaş ilerledikçe engellilik sıklığının arttığı ve 65 yaş üzeri grupta engellilik oranının %45,5 olduğu tespit edilmiştir (Uskun&Öztürk, 2005: 90). Çalışmamızda ise kadınların %7'sinin en az bir engeli bulunmaktadır. Yaşlı kadınlarda hastalık, engellilik ve bakıma muhtaç olma düzeyinin olması, onların yaşlandıkça yalnız kalmaktan ve ölmekten korkmasına neden olmaktadır. Sullivan (1953)'a göre yalnızlık; "kişinin yakınlık ihtiyacının karşılanmadığı durumda ortaya çıkan, tüm insan yaşantılarının en acı veren" duygusudur (Akgül&Yeşilyaprak, 2015: 35). Yalnızlık; fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve bazı çevresel değişiklikler nedeniyle yaşlılar arasında sık görülmektedir. Özellikle sağlık sorunlarının yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi sonucu yaşlılar, kendilerini sosyal yaşamdan soyutlamakta ve yalnızlaşmaktadır (Aközer vd., 2011: 120; Softa, vd., 2015: 19). Çalışmamızda yaşlı kadınların %10'u yalnızlık duygusu hissettiğini belirtmiştir.

Kadınların yaşadığı önemli sosyal sorunlardan biri de şiddettir. Şiddet, bireysel etkileşimin bulunduğu her ortamda görülebilen bir olgudur. Literatürde; 45 yaş üzeri kadınlarla yapılan bir çalışmada kadınların %35 ila %48,7'sinin yaşamları süresince en az bir kez şiddet gördüğü saptanmıştır

(Köşgeroğlu, Ünsal, Aysun, Çulha& Zeliha, 2016: 83; Altınay&Arat,2007: 78; Altınay&Arat,2009: 39). Ülke genelinde yapılan bir araştırmada ise yaşamları süresince en az bir kez şiddet gören kadın nüfus oranı %35,5 olarak bulunmuştur (ASPB&Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri, 2015: 82). Çalışmamızda ise kadınların yaşamlarında en az bir kez şiddet görme oranının (%80), literatüre göre yüksek olmasının nedenleri arasında Isparta ilinin toplumsal ve kültürel yapısının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda yaşlı kadınların üretkenlikleri ve rol performansları değerlendirildiğinde; yaşlı kadınların torunlara bakmak, aile içi uyum ve otoriteyi sağlamak ve evin işlerini yapmak gibi sorumluluklarını yerine getirdikleri saptanmıştır. Kırsal toplumlarda yaşlı bireyler, otoritesini sürdürerek, çevresinden saygı görerek ve üretim faaliyetinde bulunarak avantajlı konuma gelmektedir (Beşir, 1992: 155). Yaşlı bireylerin ailesine yardım etmek, çocuk bakmak, ev işi yapmak, aile gelirini düzenlemede fikir vermek, üretim faaliyetine katılmak, aile içinde ilişkileri düzenlemek, dinsel ve törensel konularda rehberlik vb. gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sayede çeşitli sorumlulukları yerine getiren yaşlılar, kendisini üretken, yaratıcı ve işe yarar hissetmektedir (Aygül, 2009). Boş zaman etkinlikleri, bireyin yaşamı için yerine getirmesi gereken faaliyetlerin yanında özgür iradesiyle yapabileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme, toplumsal yaşama katılma gibi unsurların gerçekleştirilebileceği etkinliklerdir (Argan, 2013: 18). Çalışmamızda kadınların boş zaman etkinliklerini değerlendirmede televizyon izlemek, ibadet etmek ve komşu ziyaret etmek önemli yer tutmaktadır. Literatürde, yaşlıların boş zamanı değerlendirmede yaptıkları faaliyetler arasında arkadaş ziyaret etme, ibadet etme ve bahçe işleri ile uğraşma bulunmaktadır (Arun, 2008: 319). Boş zaman etkinliklerinin birey üzerinde fiziksel aktiviteyi artırmak, sosyalleşmeye olanak sağlamak ve moral vermek gibi olumlu etkileri olmasına (Kurar&Baltacı, 2015:42) karşın çalışmamızda, yaşlı kadınlar arasında boş zaman etkinliklerine katılma düzeyi oldukça düşüktür ve boş zaman etkinliği olarak belirttikleri hususlar da tartışılabilir özelliktedir.

Refah devleti, güvenli geliri artırmayı, yoksulluğu azaltmayı, halkın çoğunluğuna (özellikle hasta, yaşlı, özürlü, işsiz ve yoksula) sosyal hizmet sağlamayı, kişisel ve ailevi sorunlara neden olan risklerin azaltılmasını (hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi) ve bütün vatandaşların en iyi sosyal şartlara sahip olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Gökbunar, Özdemir& Uğur, 2008: 159). Yaşlıların ise devletten çeşitli beklentileri bulunmaktadır. Bir çalışmada, bireylerin kamu kuruluşlarından maddi yardım ve maddi düzenlemeler bekledikleri saptanmıştır (Aközer vd., 2011: 122). Çalışmamızda ise literatüre paralel olarak yaşlıların devletten maddi yardım bekledikleri belirlenmiştir.

DEĞERLENDİRME, ÖNERİLER VE SONUÇ

Isparta il merkezi coğrafi konum olarak uzun yıllar endüstrileşme, modernleşme gibi kavramlarla ifade edilen değişimlere kapalı bir kent olarak kalmıştır. Isparta il merkezi daha çok askeriye, çeşitli devlet temsilcilikleri ve eğitim hizmetleri açısından benzeri kentlere göre daha fazla gelişme imkânı bulmuş, istihdam imkânları da geleneksel tarımın yanında bu alanlarda oluşmuştur. Gerek eğitim yoluyla nitelik kazanan nüfus gerekse kent yaşamını ve kentsel işlerde çalışmayı arzu eden nüfus genellikle başka bölgelere göç etmiş, kalanlar ise yukarıdaki şartlar içinde Isparta’da kalmayı tercih etmiştir. Isparta 1990’lı yılların başlarından itibaren üniversitenin de kurulması ile hızlı bir nüfus artışına sahne olmuş, ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi ile de yeni iş alanları açısından çeşitlilik kazanmaya başlamıştır (Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2017). Ancak yakın zamana kadar Anadolu’nun mütevazı, durağan ve geleneksel özelliklerini korumuş olan yerleşik halkın bu niteliklerini şimdinin yaşlı kategorisinde yer alan bireyler üzerinden izlemek mümkündür. Yukarıda künyesini verdiğimiz ve daha önce yaptığımız bir araştırmanın %5’lik yanılma payıyla belirlediğimiz örneklemin nitelikleri ile bu çalışmada kullandığımız örneklemin nitelikleri birçok açıdan benzerlik taşımaktadır. Buna göre yaşlı nüfusun ekonomik ve toplumsal nitelikleri ile daha alt yaş kategorilerinde yer alan nüfus arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları kadınlarda daha da artmış olarak görmek mümkündür. Dolayısıyla araştırmanın perspektifi açısından değerlendirdiğimizde görüşülenlerin beşeri ve toplumsal sermaye nitelikleri açısından oldukça zayıf görünmektedir. Eğitim, gelir düzeyi ve mesleki bir becerinin olmaması beşeri sermaye niteliğinin zayıflığını gösterirken; ağ ilişkilerinin yakın akraba ve komşularla sınırlı olması, en önemli etkinliklerinin çocuk bakımı ve kendi kabulleri çerçevesinde değerlendirebileceğimiz ‘evdeki uyum ve huzuru sağlama’ işlevinden ibaret görünmektedir. Öte yandan deneklerin çevreden beklentileri arasında yer alan saygı, sevgi, ziyaret, hoşgörü gibi cevaplar dikkate alındığında hem edilgen bir konumda oldukları hem de bu kavramlar çerçevesinde bazı sorunları olduğu, en azından bir tatminsizlik ve güven eksikliğinin hissedildiği akla gelmektedir. Ayrıca boş zaman kavramının aslında gerçek hayatında zorunlu olarak yapmak durumunda olduğu etkinliklerle sınırlı olması, modern bir yaşamın ve yaşam tarzının gerektirdiği çeşitliliği içermediği gibi göstergeler sosyal sermaye düzeyinin de yetersiz olduğunu gösteren bulgulardır.

Yaşlıların bu tür özelliklerinin; gelecek yıllara doğru akan zaman içinde bir süre daha gözlemleneceğini tahmin etmek zor değildir. Bu nedenle yaşlı nüfusun bundan sonra daha da artacağı öngörüsünün dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle kadın yaşlıların yaşamlarının bir bölümünü eşlerin doğal ölümü, eşler arasındaki yaş farklılıkları vb. nedenlerle yalnız geçirmek zorunda kaldığı dikkate alındığında ileri yaşlara yönelik bakım, serbest zaman

etkinlikleri, psikolojik ve bilişsel uyum bilgisi ve diğer kurumsal destek olanaklarına yönelik önlemlerin, şimdiden planlı politikalarla ele alınması gerekmektedir.

Araştırmanın yapıldığı, Isparta ilinde yaşayan yaşlı kadınlardan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu; yaşlı kadınların çeşitli sosyal sorunlarının ve kamusal beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Ülkemizde yaşlı nüfus içerisinde yaşlı kadın oranında ciddi bir artış yaşanmaktadır. Bu durumda yaşlı kadınlar psikolojik, toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşamaktadır. Yaşlı kadınların yaşadıkları toplumsal sorunlarına yönelik çalışmalar yapılması ve sosyal politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Kadınların, yaşlılık dönemine yönelik önceden yapılacak toplumsallaştırma süreci, yaşlılık dönemi ile ilgili kişisel ve kamusal maliyeti azaltacağı gibi, kadının ruhsal ve toplumsal uyumunu da kolaylaştıracak, kendisi ve çevresi için sorun kaynağı olma durumu azalacaktır. Yaşlı kadınların aile, sosyal ve çevresel unsurlara dâhil edilen yaşam tarzının sağlanması; yaşlılık sürecinin nitelikli şekilde geçirilmesi için gereklidir. Bunun yanı sıra yaşlılarla ilgili olarak sosyal eşitsizliğin ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikalar belirlenmelidir. Medyanın yaşlılık olgusu ve sosyal sorunlara önem vermesi toplumsal farkındalığı artırması gerekmektedir

KAYNAKÇA

- Aközer, M., Nuhrat, C., Say, Ş. (2011). Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması. *Aile ve Toplum*, 12(7), 103-128.
- Akgül, H., Yeşilyaprak, B. (2015). “Yaşlılar İçin Yalnızlık Ölçeği” nin Türk Kültürüne Uyarlaması: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1), 34-45.
- Altay, B., Çavuşoğlu, F., Çal, A. (2016). Yaşlıların Sağlık Algısı, Yaşam Kalitesi ve Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler. *TAF PrevMedBull*, 15(3), 181.
- Altınay, A. G., Arat, Y. (2007). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet (Sabancı Üniversitesi Araştırma Raporu No. 7029). <http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- Altınay, A. G., Arat, Y. (2009). Violence Against Women In Turkey A Nationwide Survey (Sabancı Üniversitesi Araştırma Raporu No. 7029). http://research.sabanciuniv.edu/11418/1/Violence_Against_Women

- [in_Turkey.pdf](#) (Erişim Tarihi: 18.02.2017)
- Arun, Ö. (2008), Yaşlı Bireyin Türkiye Serüveni: Kaliteli Yaşlanma İmkânı Üzerine Senaryolar, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 313-330.
- Arun, Ö., Arun, B. K. (2011). Türkiye’de Yaşlı Kadının En Büyük Sorunu: Dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1515-1527.
- Argan M. (Ed.). (2013). *Rekreasyon Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-ofset Tesisleri.
- Arpacı, F., Şahin, F. T. (2015). Yaşlı Bireylerin Yaşlı Ve Çocuk Etkileşimine İlişkin Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 231-246.
- Aygül, A. (2009). Yaşlılarda Sosyal ve Manevi Bakım. Marmara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., Yenilmez, Ç., Aksoy, F. (2005). Eskişehir’de Yaşlıların Sosyoekonomik Özellikleri ve Sağlık Durumları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 14(5), 113-9.
- Baltes B, P. (2007). Sınırlarımızla Yüzleşmek: Yaşlılıkta Saygınlık. (Çev. Ahmet Şahin). *GeroBilim*, 1, 99-107.
- Başbüyük, G. Ö., Çınar, Z., Ay, F., Sönmez, G. (2016). Yaşlılar Yönelik Medikal Aparat Tasarımında Kullanılan Bazı Antropometrik Ölçülerin Referans Değerleri: İç Anadolu, Akdeniz Ve Karadeniz Bölgesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(2), 48-63.
- Baran Görgün, A. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Ankara Örneği*. Ankara: TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, No: 127.
- Beşir, A. (1992). *Türk Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Sosyal Planlama Müdürlüğü.
- Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(53), 268-278.
- Field, J. (2006). Sosyal Sermaye. (Çev., Bahar Bilgen, Bayram Şen), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- Gökbunar, R., Özdemir, H., Uğur, A. (2008). Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 158-173.
- Karadeniz, O., Öztepe, N. D. (2013). “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu”. *Çalışma ve Toplum*, 3, 77-102.
- Karagül, M., Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar, 1, 37-52.
- Kaya, E., Özbek, S., Tekin, A., Ergin, S., Yaman, A. (2010). Koah’lı Yaşlı

- Hastalarda Günlük Yaşam Aktivitelerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 13(2), 111-116.
- Kıpçak, S., Dedeli, Ö. (2016). Evaluation of the Elderlies's Attitudes towards Young People. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2682-2696.
- Koç İ, Eryurt MA, Adalı T, Seçkiner P. (2010) *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü: Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne-Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler (TNSA-2008), 1968-2008*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Köşgeroğlu, N., Ünsal, A., Aysun, T. Ü. R. E., Çulha, İ., Zeliha, Ö. Z. (2016). Eskişehir'de Yaşayan Bir Grup Kadının Aile İçi Şiddete Maruziyet Durumları ile Sosyo-Demografik Özellikleri Arasındaki İlişki. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 83-94.
- Kurar, İ., Baltacı, F. (2015). Halkın Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları: Alanya Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport. Special*, (2), 39-52.
- McAdoo, H., McWright, L. (1995). The Roles of Grandparents. *Activities, Adaptation & Aging*, 19(2), 27-38.
- Özkul, M., Akça, Ü. (2014). Beşeri ve Sosyal Sermaye Kavramları Açısından Türk Dünyası Ülkelerinde İnsani Gelişme Süreci. Caucasus and Central Asia in the Globalization Process, IV. International Congress, Qloballaşma Prosesinde Qafqaz ve Merkezi Asiya, İqtisadiyyat ve Beynelxalq Münasibetler IV Beynelxalq Konqres Materiallar, Qafqaz Universiteti, 02-04 May 2014-cü il, Bakı, Azərbaycan, ss.276-286.
- Roberto, K., Allen, K., Blieszner, R. (2008). Older Women, Their Children, and Grandchildren: A Feminist Perspective on Family Relationships. *Journal of Women & Aging*, 2-3(11), 67-84.
- Saxton, V. C. J. (2000). Investment in Education: Private and Public Returns. Joint Economic Committee United States Congress.
- <https://www.sba.muohio.edu/evenwe/courses/eco361/f04/readings/investment.in.education.pdf/> (Erişim Tarihi: 11.03.2014).
- Softa, H. K., Karaahmetoğlu, G. U., Erdoğan, O., Yavuz, S. (2015). Yaşlılarda Yaşam Doyumunu Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1), 12-21
- Şahin, N. E., Emiroğlu, O. N. (2014). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Yaşam Kalitesi ve Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(1), 57-66.
- T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Afşaroğlu Matbaa.

- T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri. (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Elmas Teknik Basım Matbaacılık.
- T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). Türkiye’de Kadın. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- T.C Kültür Ve Turizm Bakanlığı Isparta İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü. (2017). Isparta. <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 01.03.2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (17.03.2016a). İstatistiklerle Kadın, 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21520>. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (07 Mart 2016b). İstatistiklerle Kadın, 2015. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519>. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu.(24.05.2016c). Basın Odası Haberleri. http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2016_63_20160524.pdf. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (15.02.2017). İşgücü İstatistikleri, Kasım 2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24624>. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).
- Uskun, E., Öztürk, M. (2005). Isparta İlinde Özürlülük, Sakatlık ve Engellilik Epidemiyolojisi. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 15(1), 90-100.
- Ünsal, A., Demir, G., Çoban, Ö. (2011). Aydın Huzurevinde Kalan Yaşlılarda Kronik Hastalık Sıklığı ve İlaç Kullanımları. *ADU Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(3), 5-10.
- World Health Organization, (2011).World Report on Disability. Erişim Tarihi: 01.07.2013. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf. (Erişim Tarihi: 17.02.2017).